

*Романовська Ніна Олександрівна,
студентка 2-го курсу магістратури судово-адміністративного
факультету Національного університету «Одеська юридична
академія»*

*Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри цивільного процесу
Полюк Ю. І.*

ЕЛЕКТРОННЕ СУДОЧИНСТВО: ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Судова гілка влади як і інші правові інститути зазнала впливу війни, що, беззаперечно, внесло свої корективи в процес здійснення цивільного судочинства. Водночас відповідно до ст. 64 Конституції України право на судовий захист в умовах війни не підлягає жодним обмеженням і воно має бути забезпеченим належним здійсненням правосуддя [1]. Згідно з ст. 26 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» під час війни забороняється скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства [2]. Основним елементом права на суд є право на доступ до суду в тому розумінні, що особі має бути забезпечена можливість звернутись до суду для вирішення певного питання і що з боку держави не повинні чинитись правові чи практичні перепони для здійснення цього права [3, с. 86]. Однак на практиці забезпечити безперебійну роботу судів в період воєнного стану вкрай важко. Нажаль, в умовах проведення бойових дій здійснювати правосуддя безпосередньо у приміщення суду в багатьох містах України зараз є неможливим.

Підвищення оперативності судового процесу може бути досягнуте за допомогою сучасних інформаційних технологій, які гарантують ефективність та зручність взаємодії між учасниками судового процесу і судом. В сучасних умовах, окрім згаданого, цілю застосування інформаційних технологій в судах є також недопущення втрати судових справ внаслідок проведення бойових дій та забезпечення доступу до суду учасникам справи, які можуть знаходитися на дуже далекій відстані. Тому, найбільш ефективним засобом, який надасть можливість забезпечити принцип ефективності під час розгляду справ та мінімізує ризики втрати доказів та інших документів під час евакуаційних заходів та передачі справ під час зміни територіальної підсудності, є активне застосування електронного судочинства.

3 травня 2021 року набув чинності закон щодо впровадження ЄСІТС [4], 17 серпня 2021 року Вищою радою правосуддя було затверджено Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи [5]. 3 05 жовтня 2021 року підсистеми ЄСІТС (а саме: Електронний кабінет, Електронний суд, відеоконференцзв'язок) почали офіційно функціонувати.

Підсистема «Електронний кабінет» є основним інструментом доступу користувачів до ЄСІТС, який передбачає реєстрацію електронних кабінетів з присвоєнням офіційних електронних адрес для користувачів з метою використання всього функціоналу електронного судочинства: імперативний порядок для осіб визначених ч. 6 ст. 14 ЦПК України та добровільний порядок для усіх інших. Підсистема «Електронний суд» це підсистема ЄСІТС, яка передбачає можливість вчинення користувачами процесуальних дій в електронній формі, зокрема, подання процесуальних та інших документів, доказів учасниками; надсилання матеріалів справи судом тощо. Також у цій підсистемі можна створити процесуальні документи із застосуванням вбудованого в систему текстового редактора шляхом заповнення форм документів. Підсистема відеоконференцзв'язку надає учасникам справи можливість брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду у будь-якому зручному приміщенні за допомогою свого Електронного кабінету та власних технічних засобів. Також підсистема відеоконференцзв'язку передбачає передачу учасникам справи і суду електронних файлів під час конференції.

Під час війни, як і до введення воєнного стану, користуватися ЄСІТС та усіма вище перерахованими функціями можуть зареєстровані в системі особи. 05 серпня 2022 року Рада суддів України прийняла рішення щодо підвищення використання інструментів електронного судочинства у відправленні правосуддя, в якому спонукає всіх учасників судового провадження активно використовувати підсистеми ЄСІТС під час судового розгляду [6].

В період дії воєнного стану в ЄСІТС запроваджено кілька нововведень, а саме: впроваджено нові функціональні можливості підсистеми відеоконференцзв'язку, які пов'язані з трансляцією судових засідань в режимі онлайн та полягають у значному спрощенні процедури; з квітня 2022 року для користувачів з'явилась можливість

надсилати документи до Електронних кабінетів інших учасників перед відправкою до суду з отриманням підтвердження (квитанції) про доставку таких документів; передбачено додатковий спосіб інформування про суд, який розглядає справу, сторони спору та предмет позову, місце, дату й час судового засідання через додаток «Дія»; а з травня 2022 року з'явилася можливість громадянам використовувати кваліфікований електронний підпис «Дія.Підпис».

В умовах воєнного стану електронне судочинство стикається з певними викликами, такими як пошкодження критичної інфраструктури, вимкнення електроживлення, яке в свою чергу може спричинити проблеми у функціонуванні підсистем ЄСІТС. Відповідно до Рішення Вищої ради правосуддя від 25 січня 2022 року у випадках знеструмлення електромережі суду, виходу з ладу обладнання або комп'ютерних програм чи настання інших обставин, які роблять неможливим функціонування автоматизованої системи понад п'ять робочих днів, особливості здійснення автоматизованого розподілу судових справ визначають Збори суддів [7]. А у разі неможливості розгляду справи судом в електронній формі з технічних причин більше п'яти днів, що може бути перепорою розгляду справи у строки, встановлені ЦПК України, справа розглядається за матеріалами в паперовій формі, для чого всі матеріали справи невідкладно переводяться в паперову форму у порядку, встановленому Положенням про ЄСІТС.

На даний момент, стабільне функціонування судових систем, а також організація резервного каналу передачі даних судової влади здійснюється завдяки системі супутникового зв'язку StarLink [8]. Водночас, з міркувань кібербезпеки, на початку війни доступ до електронних судових ресурсів із території інших держав був тимчасово обмежений, але наразі, доступ до електронних ресурсів поступово відкривається з інших країн.

Також, звісно, існує ряд проблемних питань роботи системи ЄСІТС, матеріально-технічного та організаційно-технічного характеру, які пов'язані з функціонуванням електронного судочинства. До таких проблем належать: питання відповідності технічного оснащення та програмного забезпечення судів, відносно невисока довіра громадян до електронних послуг, низька залученість у використанні електронного суду з боку державних органів виконавчої влади тощо.

Зважаючи на вищенаведене, можна зазначити, що хоча на даний момент і існує ряд проблемних питань у роботі ЄСІТС, важливим є

те, що державна політика України направлена на усунення зазначених недоліків, покращення матеріального та організаційного забезпечення систем, підвищення рівня діджиталізації системи правосуддя, оптимізації процесів, підвищення рівня надійності та безпеки системи й розвитку інформаційних технологій у судочинстві загалом, як однією з гарантій доступу до правосуддя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України: Конституція, Закон України від 28.06.1996. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
3. Полук Ю. І. Право на звернення до суду за захистом порушених, невизнаних або оспорюваних прав за цивільним процесуальним законодавством України : дисертація, канд. юрид. наук : 12.00.03. Одеса: 2019, 258 с.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи: Закон України від 27.04.2021. № 1416-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1416-20#Text>
5. Про затвердження Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи: Рішення Вищої ради правосуддя від 17.08.2021. № 1845/0/15-21. URL: https://dsa.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/dsa/richenna_VRP_ECITC_21.pdf
6. Щодо організаційних заходів, направлених на оптимізацію окремих статей витрат суддів при здійсненні судочинства, а також на підвищення рівня використання інструментів електронного судочинства: Рішення Ради суддів України від 05.08.2022. № 26. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0026414-22#Text>
7. Про затвердження Змін до Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи: Рішення Вищої ради правосуддя від 25.01.2022. № 83/0/15-22. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v083_910-22#Text
8. Про забезпечення станціями супутникового зв'язку STARLINK: наказ Державної судової адміністрації України від 28.07.2022. № 261. URL: <https://court.gov.ua/archive/1307041/>